

EDINOST

Glasiilo Slovenskega političnega društva za Primorsko

sv. očiščeni je moč.

«EDINOST» izhaja 3 krat na teden vsako sredo in saboto o poludne. Cena za vse leto je 6 gl., za polu leta 3 gl., za četrt leta 1 gl. 50 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri oporništvu in v trafikah v Trstu po 5 kr., v Gorici in v Ajdovščini po 6 kr. — Nareditve, reklamacije in inserate prejema Oporništvu, via Terrate, «Nova tiskarna».

Vsi dopisi se pošiljajo Uredništvu «via Terrate» «Nuova Tipografia»; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Inserate (razne vrste naznani in poslanice) se zaračunajo po pogodbi — prav cenó: pri kratkih oglaših z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Adresna debata

v drž. zboru.

(Konec).

Po končani besedi poročevalca so prišli odstavki 9—12 adrese na glasovanje. Heilsberg je predlagal naj se o 9. odstavku, ki priporoča avtonomijo dežel, glasuje po imenih. Pri glasovanju je bil ta odstavek sprejet s 173 glasovi proti 149. Z večino so glasovali ministri, tudi Conrad, kateremu so levičarji klicali, naj pové glasneje, kaj hoče, in nemško-česki poslanec Heinrich, čigar glasovanje pa je na levici zbudilo silen vrišč in so se čuli glasovi: Sram te bodi, sramota, Čeh! Desnica pa je klicala: Mir dajte, dostojno se vedite! Zoper desnico so glasovali z levičarji Gödel, Coroninijev in trentinski klub, pa moravski veliki posestniki, mej njimi celó grof Fürstenberg, ki sicer zmirom glasuje z desnico. Čudimo se, kako se posebno Gödel suče zadnji čas.

Po tem glasovanju je predsednik, ker je bilo uže kesno, sklenol sejo.

Ali drugi dan potem, to je v petek je bil četrti važni dan. Začel ga je glasoviti Ausserer, nekdanj nemški profesor na trgovske akademiji v Trstu, od tod pa je nekda moral oditi zaradi neljubih stvari; ta mož ni nič novega povedal, le kmetom in delalcem se je prilizoval, ker je povdarjal, da je treba državne pomoči malemu možu.

Za njim pa so se začeli Nemci sami mej seboj prepirati zaradi židov, ki so postali uprav nesreča Velikonemcev. Skrajni Nemci so vsi antisemitije; ali zmernejše, ki še vendar

upajo, da bodo zopet kedaj vladomozni, pa ta nemški antisemitizem strašno jezi, ker predobro vedó, da so jih prvokrat držali na površju le židje in da jim židovski Chabrus more še kedaj pomagati.

Videti to zmešnjavo mej samimi Nemci je baš za Slovana haut-gout, kajti mi Slovani smo se vedno daleč držali od židov, bolisi za dobro, bodisi za slabo. Se židi se je torej končal vroči, 4 dneve trajajoči boj, — in sicer na čast desnice in na veliko sramoto Velikonemcev.

Glavni moment vse adrese debata je bil uprav Riegerjev veliki govor, ki je državniki razumom pre-mišljena izjava v imenu skoro vse desnice in jako fina zavrnitev Velikonemcev na vse njihove tožbe proti vladi in parlamentarne večini. Tudi Nemci so v boj poslali nekatere jako dobre govornike in je Plener tudi to pot pokazal, da je oratoričen talent; manj večšega parlamentarca in manj hladnokrvnega državnika, nego je Taaffe bi bili s takovimi napadi lahko v zadrage spravili, toda v vrstah večine, kakor tudi vlade, opaziti je moral vsak tisto hladnokrvnost, katera je lastna ljudem, ki so gotovi svoje stvari in uže od daleč poznajo skrivne manevre in tajne načrte nasprotnikov. Ta gotovost, posebno pa odločni odgovori Taaffejevi so levico kar gnali v obupnost. Pri tej debati pa se je tudi pokazalo, da je desnica veliko močnejša in kompaktnjša, nego je bila v poprejšnem parlamentu in da se ni bati, da bi jej mogli levičarji sè vsimi svojimi eventualnimi pomagači kaj zmešati.

vališča ter počasi združena naredila veliko vas in slednjič mesto.

O prvotni zgodovini in imenu sedanjega Trsta nam zapisanega nič ni ostalo; Strabon imenoval ga je *Pagus Carnicus*. Ko so potem Rimljani premagali istrske prebivalce in posedli deželo okolo tržaškega zaliva in mesto, spremenili so vrh holma v sedež paganskih bogov liki kapitol v Rimu, katerega so obzidali z visokim zidovjem, kojega ostanki se še sedaj vidijo.

Sv. Peter, glavar aposteljnov, je poslal sv. Marka oznanjevat sv. vero v Oglej, kder je zadnji posvečil v škofa sv. Mohora in ta je poslal leta 50 po Kristusu jednega presbiterja in jednega dijakona v Trst, tukajšnjim paganom oznanjevat vero v Kristusa. Ustno izročilo pravi, da je bil ta prvi oznanjevalec in dušni vodnik tukajšnjih kristijanov sv. Jacint.

Tedaj je Trst imel okolo 10,000 prebivalcev in bil rimska naselbina na meji rimskega cesarstva ter obljuden z prebivalci verujočimi v sleparska paganska božanstva. All gotovo bi se kmalu vsi k novejši edino pravi veri spreobrneli, ako bi rimski vladarji ne bili začeli strašno preganjati vernikov v Kristusa, hoteč popolnoma iztrebiti krščansko vero iz vsega cesarstva. Tržaški kristijani, proti kojim se je tudi grozno preganjanje začelo, so se jeli zbirati v skrivnem kraju, da so tam opravljali sveta opravila in molili, kraj pa, kder so se zbirali, je bil oni, kder se je pozneje sezidala cerkev sv. Silvestra, svetnika, ki je zasedal sv. stol uprav v času, ko je cesar Konstantin razglasil prostost spoznavanja krščanske vere.

Leta 276. naraslo je število tukajšnjih kristijanov vsled oznanjevanja oglejskega škofa sv. Hilarija tako, da so se nekoliko let pozneje kopice oseb skupaj združevale ter

Počasi, ali gotovo se ta opozicija in nje sedanja organizacija popolnoma preživi in uže danes je postala jako revna, ako ne zaradi družega, uže zaradi razdora v svojej sredi in ker se je postavila nekoliko na pangermansko stališče.

Kako ulogo pri vsem tem igrajo od dne do dne bolj kopneči Coroninijevci, mej katerimi so tudi trije Tržaški poslanci, to pripuščamo sodbi čitateljev, ki jo lahko sami izrekó. Iz vsega pa se vidi, da desnica zdaj more od vlade odločnejše zahtevati, da do zadnje pičice izvede enakopravnost, saj je še celo oče ustavovercev Schmerling sam izrekel, naj se Slovan sodi pred sodnijo v njegovem materinem jeziku. Ko bode pred vsem popolnoma rešeno jezikovno prašanje, še le potem bode mogla večina prestopiti tudi na drugo, strogo državnopravno polje, po katerem posebno Čehi in Poljaki hrepene. Marsikaj morda natančnejšega v tem obziru utegnemo slišati v proračunski debati.

Govor poslanca Riegerja

v 8. seji državnega zbora.

Visoka zbornica! Od več strani se čujejo izjave, da je adresna debata odveč, da se namreč pri njej duhovi boré, obdona blagost pa nima ničesa od tega in da bi bilo pač bolje, pečati se s koristnimi in praktičnimi zakoni.

Jaz se ne morem poprijazniti s temi nazori in sploh dvomim, da bi bili tisti zakoni posebno izvrstni, ki se v velikih parlamentih napravljajo. Meni je v tem obziru veliko bolj všeč takozvani «conseil d'état»

se, svet zaničujoč, posvetile pobožnemu in spokornemu življenju, l. 313 pa je bilo po deželi le malo paganov več. V strašnih dnevih preganjanja je mnogo kristijanov kri prelilo za sv. vero; komaj so nanje sumili, da so udani novj veri, ali so jin na shajlišču, ali kder si bodi našli v tem, ko so molili ali kako drugo kristijansko čednost opravljali, uže so jih zgrabili in vlekli pred sodišče. Tu so jih spraševali in z raznimi obljubami hoteli odtrgati od krščanske vere, in če so vedno se ustavljali čiščenju mahtikov, obsodili so jih v smrt ter pred mestnimi vratmi Cavana (na sedanjem lipskem trgu — Piazza Lipsia) jih je rabelj obglavljaval. Telesa umorjenih so kristijani pobrali ter zakopavali na neko staro pokopališče, koje so pokopališče sv. Mučenikov nazvali; na istem mestu se je uže v starodavnih časih sezidala cerkev, ki se je dala v oskrbenje nekim pobožnim mnihom. Ti stari grobovi sv. Mučenikov so uprav tam, kder je sedaj deželna sodnija.

Deset glavnih preganjanj pretrpeli so prvi kristijani v raznih krajih in mnogo je v tedanjem strašnem času bilo mož, srčno ljubečih Boga in zaničevajočih svetško ničemurnost, kateri so rajši grozovito smrt storili, nego bi se dali premagati pretenjem in mučnimu orodju surovih paganov. Paganski meč se je zlomil na stanovitejši srčnosti kristijanov in sekira se je strastnim paganom skrhala na skali na katero je Jezus svojo cerkev postavil. Krati Neron, Domicijan, Trajan itd. so prešli in prešla je in strmoglavila rimska moč z vsemi svojimi gluhimi bogovi, ali cerkev Kristusova je ostala in stala bode nepremagana do konca sveta!

Mej mnogimi tržaškimi verniki, ki so za sveto vero bili mučeni in umorjeni, naj imenujemo le sv. Justa, iz plemenite tržaške rodovine, ki je l. 286 v času pre-

(drž. vni svér), ki za primerne zakone sam skrbi, pripravlja jih in uže gotove zbornici predlaga v formalno potrditev; dalje pa tudi mislim, da je prestolni govor v vsakej ustavne državi potreben. Prav v njem se razvija duševno delo na političnem polju in se prosto kaže politična stran denašnjega časa. To je izvestno podučljivo za vlado, za vladarja in za vse, ki so svoje življenje posvetili politik; tudi če se slišijo tako čudni nazori, kakor smo jih ravnokar čuli iz ust gospoda predgovornika (Carnarja). (Oho! na levi.) Tudi taki so podučljivi. Gospó! moja, v najnovejšem času nam resnično ne manjka izjav, ki označujejo denašnji politični svet; programe strank imamo in dve adresi ste pred nami, iz katerih odsevajo jako določni razni strankarski nazori. Adresa manjšine je letos posebno v svojem drugem delu jako zbadljiva, tako za česki narod, kakor tudi za vlado samo. Posebno v svojej točki je podobna popolnoma — nekolekovanj prošnji za kak portfelj, kakor se je na tej strani nek čestit govornik izjavil.

O tem nečem dalje govoriti. Pač pa sem prisljen nekaj besed spregovoriti na obrambo českega naroda glede tolinih obdolževanj, ki se mu na glavo valé. Posebno je ina točka se nam vedno očita, da se namreč še vedno držimo državnopravnih nazorov, s kakoršnimi smo stopili v to zbornico. Da, gospó! moja, moji tovariši so me pooblastili (čujte, čujte! na levi), da Vam povem, da se res še vedno držimo tistega prepričanja, ki smo ga imeli ob našem vstopu (dobro! na desnici) in se ga hočemo tudi na dalje držati. Nam ni drugače mogoče, kajti to je najboljšje prepričanje našega naroda, in na tej podlagi nas je narod volil, nas, kakor tudi poslance velikoposestva (čujte, čujte! na levi), kajti to prepričanje čitati je bilo tudi po onih volilnih oklicih. (Prav res! na desni.)

Gospoda moja! Presvetli cesar je bil

ganjanja pod Djoklecijanom smrt storil za sv. vero.

Djoklecijan začetkoma ni bil sicer protiven kristijanom, ali podkintin od krvoločnega in surovega Galerija, vladalca v Il riji, jel je tudi on kristijane na strašen način preganjati in moriti; to preganjanje bilo je eno najgrozovitejših, kar so jih morali kristijani do tedaj prebiti. Al tudi iz tega divjega preganjanja in mučenja prinesla je sv. cerkev palmo zmage in potrdila so se besede Tertulijana, ki pravi: «Mučeniška kri je seme novih kristijanov», ker po tem groženju pogubitve sv. cerkve, ni se število vernikov zmanjšalo, ampak povečalo in pomnožilo.

Kakor pravi neko staro ustno izročilo, bil je sv. Just ut neke plemenite tržaške rodovine, poklican pred sod Muncacju ter tu siljen, naj bi se odpovedal krščanskej veri in spet pristopil k paganstvu; al ker on tega ni hotel storiti, ampak je, stanovitno ostal, bil je vržen v ječo. Se je bil spraševan in vabljen vnovič darovati gnusnim bogovom, ali on je ostal vedno oni, trden v svojem prepričanju, da je le krščanska vera prava in zato se pustil bičati do krvi. Ker le ni hotel storiti tega, v kar je sodnik silil, bil je obsojen k vtopljenju v morju. Blagi Svetnik je vesel, radosten in smehljaje še sam nesel kamene, koji bi ga morali pod vodo na dnu držati, da zadavjen umre in, hodeč proti bregu Grumula, veselo je pozdravljaj svoje znanee in prijatelje ter hvalil Boga, da ga je izvolil, zani smrt mučeniško storiti.

Stopil je v majhen čoln ter notri postavil kamenje, katero so mu potem za vrat navezali in ko je z rabiem dospel nekoliko od brega na plano morje, so mu bile zvezane roke in nog- ter za vrat in roke obešen velik kamen, in tako bil je pahnen v globočino. Tako je storil mu-

PODLISTEK.

Sveti Just.

Zgodovinska črtica o življenju sv. Justa in o početku tržaške stolnice Njemu na čast posvečene.

V spomin petstoletnice njenega obstoja. Uvod.

Trst obhaja letos veliko slavnost v spomin ustanovitvenja atolne svoje cerkve. Bile ste pred letom 1385 na mestu, kder sedaj stoji staro-latna cerkev sv. Justa, dve cerkvi: ena posvečena Mariji Devici in druga sv. Justu, tržaškemu mučniku in svetniku in našemu patronu. Te dve cerkvi bile ste potem vkup združeni, da bi zadovoljili vedno rastočemu številu vernih, in iz dveh naredila se je jedna: naša sedanja stolnica.

Posvetil jo je dne 27. novmb. 1385 škof Henrik pl. Wildenstein. Leto je tedaj od tistega časa minolo 500 let, radi česa se bode ta veseli spomin z velikansko slavnostjo obhajal, z tridnevnicó 31. okt. in 1. in 2. novembra, čas v kojem pade ravno god mestnega patrona, sv. Justa.

Ker smo tudi mi tržaški Slovenci pod mogočnim njegovim pokroviteljstvom ter ga v naših dušnih potrebah v pomoč kličemo, naj tu malo vstic o njegovem svetem življenju in o cerkvi njemu posvečeni spregovorimo, da se ono in ta nekoliko bolj spozna.

I.

Sredi mesta Trsta vzdiguje se holm, na katerem sedaj v nebotični stiri voglat stolp in pri njem stolnica sv. Justa. V starodavnih časih sezidala so se polagoma v podnožju in po brdu tega holma stano-

